

1999 MARMARA DEPREMİNDEN GÜNÜMÜZE: AFETLER ÇAĞINDA DAYANIKLILIK İÇİN YÖNETİŞİM ŞART!

1999 Marmara Depremi, yalnızca büyük can ve mal kaybıyla değil, Türkiye’de afet yönetimi anlayışında yarattığı köklü değişimle de hafızalarımıza kazındı. Kaybettiğimiz canlarımızı özlem ve rahmetle anıyoruz.

Aradan geçen 26 yılda yaşadığımız felaketler, bize bir kez daha gösterdi ki artık bir “Afetler Çağındayız.” Son yıllarda, depremlerle birlikte sıklaşan seller ve orman yangınları; beklenen büyük Marmara depremi gibi yüksek yıkıcılığa sahip riskler, **yalnızca acil müdahale değil, çok katmanlı, bilim temelli ve kapsayıcı bir dayanıklılık stratejisini zorunlu kılıyor.**

Depremler: Kaçınılmaz Gerçek, Ertelenemez Sorumluluk

Türkiye topraklarının %92’si deprem kuşağında yer alıyor. 2023 Kahramanmaraş depremlerinde 50 bini aşkın insanın yaşamını yitirmesi, **yapı stokunun yetersizliği, kentsel planlamadaki eksiklikler ve kurumlar arası eşgüdüm sorunlarını** bir kez daha gözler önüne serdi. İstanbul ise 15 milyonu aşkın nüfusuyla, **dünyanın en yüksek deprem riski taşıyan metropollerinden biri.**

Bilimsel verilere göre İstanbul’da 7.0 ve üzeri bir depremin olma olasılığı önümüzdeki 30 yıl içinde %65.

Yapı stokunun %70’lik bölümünün 1999 öncesi inşa edilmesi, dayanıklılık testinden geç(e)meyen binaların varlığı, **bu riski trajediye dönüştürme potansiyeli taşıyor.**

Afetler artık istisna değil, çağımızın gerçeği.

Deprem, sel, yangın ve iklim krizi gibi çoklu tehditler, yalnızca yerel değil, **ulusal ölçekte planlama ve bütçe öncelikleri** gerektiriyor.

Türkiye, özellikle İstanbul gibi mega kentler için aynı yaklaşımı benimsemek zorunda. Bu yalnızca can kayıplarını önlemek değil, **ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliği korumak** için de bir zorunluluğumuz haline gelmiştir.

Bu nedenle, kentlerimizin geleceğini korumak için bilim temelli, bütüncül ve kapsayıcı politikalar geliştirmek zorundayız. İşte bu amaçla, “Afete Dirençli, Sürdürülebilir Kentler” için aşağıdaki politika önerilerini sunuyoruz.

Afet Risk Yönetiminde Kalıcı ve Şeffaf Finansman

- Devlet bütçesinin yıllık sabit bir yüzdesi, afet riskini azaltma, altyapı güçlendirme ve afet sonrası iyileştirme çalışmalarına ayrılmalıdır. Bu kaynak, başka yatırım kalemlerine aktarılmadan, **iyi bir kriz yönetimi için öncelikli olarak afet risk amacıyla kullanılmalıdır**.
- Fonun yönetimi, ulusal ve uluslararası şeffaflık standartlarına uygun olmalı; bağımsız denetim raporları düzenli aralıklarla kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Kentsel Dönüşümde Bilimsel ve Toplum Odaklı Yaklaşım

- Mikro-bölgeleme verileri** planlama süreçlerine entegre edilmeli.
- Aktif fay hatları üzerindeki yerleşimlerde, zemin kalitesi düşük alanlar ve depreme dayanıksız binalar öncelikle ele alınarak, yeniden **güvenli kentler kapsamında dönüşüm ve planlama** yapılmalıdır.
- Dönüşüm süreci **katılımcı planlama** ile yürütülmeli; mahalle halkının görüşü ve onayı sürece dahil edilmeli.

Uygulanabilir bütçe destekleri ve düşük faizli kredi imkanlarıyla, **yaşanabilir ve güvenli kentler** hedeflenmeli.

- Yalnızca bina yenilemeye değil, **yeşil alan, sosyal donatı ve iklim uyumlu altyapı** yatırımlarına öncelik verilmeli.

Ulusal Afet Eğitim ve Tatbikat Seferberliği

- Mahalle bazlı afet gönüllülük sistemleri** yaygınlaştırılmalı; yerel tatbikatlar düzenli hale getirilmeli. İlkokuldan üniversiteye kadar tüm eğitim kademelerinde **zorunlu afet bilinci eğitimi** müfredata entegre edilmeli.
- İstanbul gibi mega kentlerde, **"Afet Bilinçlendirme Seferberliği"** başlatılmalı; medya, STK'lar ve yerel yönetimler koordineli çalışmalı.
- Yılda en az bir kez ulusal afet tatbikatı yapılmalı.

Teknoloji Yatırımları, Altyapı ve Erken Uyarı Sistemlerinin Güçlendirilmesi

- Sel, yangın ve deprem erken uyarı sistemleri ülke çapında **entegre ve erişilebilir** hale getirilmeli. Elektrik şebekeleri, ulaşım altyapısı, iletişim altyapısı gibi kritik sistemler afet senaryolarına göre güçlendirilmeli. Tüm kritik tesisler (hastaneler, okullar, ulaşım merkezleri) **afet anında kesintisiz çalışabilecek** altyapıya kavuşturulmalı. Deprem sonrası ulaşım, haberleşme ve sağlık hizmetlerinin kesintisiz çalışabilmesi için yedekli ve dayanıklı Afet Lojistiği Altyapısı kurulmalıdır.

Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi

- Afet öncesi hazırlık, anında müdahale ve sonrasında iyileştirme süreçlerinde yerel yönetimlere **daha geniş bütçe ve yetki** verilmelidir.
- Merkezi ve yerel yönetimler arasında **sürekli ve bağlayıcı koordinasyon mekanizmaları** oluşturulmalıdır.
İlçe belediyelerinde Afet İşleri Müdürlükleri risk azaltma çalışmalarını da içerecek şekilde, bilimsel ve uzman istihdamları ile yapılandırılmalı.
- Yerel afet müdahale planları, halkın da erişebileceği şekilde dijital ortamda şeffaf olarak paylaşılmalıdır.

Deprem Bilim Kurulu'nun Oluşturulması ve Etkinleştirilmesi

- İstanbul özelinde, deprem risklerini sürekli izleyen, analiz eden ve sonuçlarını kamuoyuyla ortak sorumluluk ilkesiyle şeffaf biçimde paylaşan bağımsız bir **Deprem Bilim Kurulu** oluşturulmalı.
Kurul; jeoloji, jeofizik, inşaat mühendisliği, şehir planlama, afet yönetimi, sosyoloji, iletişim ve diğer alanlarından uzmanları kapsamalı.
- Deprem sonrası ilk 24 saatte, kamuoyuna doğru, güvenilir ve tek elden bilgi akışını sağlayacak **kriz iletişim protokolleri** işletilmeli.

Sosyal Dayanıklılık ve Kırılgan Gruplar İçin Koruma Programları

- Afet sonrası geçici barınma, sağlık hizmetleri ve ekonomik destek için **hızlı erişimli sosyal güvenlik mekanizmaları** kurulmalı.
Kırılgan gruplar **ulusal afet planının özel hedef grupları** olarak tanımlanmalı.

Unutmayalım; Afetlere hazırlık için yapılan her 1 birimlik yatırım, afet sonrası kayıpları en az 4–5 kat azaltıyor.

Sonuç: Bugün Hazırlanmazsak, Yarın Yeni Bir Afeti Önleyemeyeceğiz

1999 Marmara Depremi, bize hem acının hem de ihmalin nelere yol açabileceğini öğretti. Ancak bu öğrenme süreci, riski tüm boyutlarıyla yönetecek eyleme dönüşmediği sürece eksik kalacaktır. Artık zaman; sadece anmaları değil, **sistemli hazırlıkları ve tam kapasiteli seferberliği** eylem olarak gerçekleştirme zamanı.

Afet çağında dayanıklı kentler oluşturmak elimizde. Bunun için veriye, bilime, topluma ve dayanışmaya kulak vermeliyiz.